

Valtuustoaloite 27.2.2023 / Ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan järjestäminen

Kaupunginvaltuusto 27.02.2023

Valtuutettu Tommi Aronen luki seuraavan Sosiaalidemokraattien valtuustoryhmän, Keskustan valtuustoryhmän, Kokoomuksen valtuustoryhmän, Vasemmistoliiton valtuustoryhmän, Vihreiden valtuustoryhmän, Perussuomalaisten valtuustoryhmän, Kristillisten valtuustoryhmän sekä Alli Mäkisen allekirjoittaman valtuustoaloitteen:

“Ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan järjestäminen

Mäntänvuoren Terveiden järjestämä ikäihmisten päivätoiminta lopetettiin vuoden 2023 vaihteessa. Toiminnassa oli mukana keskimäärin 160 ikäihmistä. Toimintaa järjestettiin Sarapihassa ja Punatulkussa. Maanantaista torstaihin oli kaksi ryhmää ja perjantaina yksi ryhmä. Näiden päivien aikana tavoitteena oli fyysisen ja henkisen kunnon vahvistaminen ja tuloksia seurattiin ja testattiin kahdesti vuodessa. Toiminnassa mukanaolevat maksoivat palvelusta 11,00 € päivä.

Hyvinvointialueiden aloittaessa 1.1.2023 toimintansa, valintakriteerit muuttuivat ja palvelua tullaan tarjoamaan ainoastaan henkilöille, jotka ovat jo kotipalvelujen piirissä. Toiminta tähtäsi aiemmin ennaltaehkäisevään kuntoutukseen, joten suurella osalla toiminnassa mukana olleilla ei siihen ole enää mahdollisuutta.

Kaupungin väestökehitys tulevaisuudessa painottuu ikäihmisten määrän lisääntymiseen, joten on välttämätöntä järjestää ennaltaehkäisevää toimintaa, joka tähtää siihen, että palvelujen piiriin joutuminen siirtyy viimeisiin elinvuosiin. On tuettava kaikin tavoin ikäihmisten selviytymistä arjen elämässä.

Esitämme, että kaupunki selvittää toiminnan uudelleen käynnistämisen niin, että palvelu on kaikkien niiden tavoitettavissa, jotka kokevat sitä tarvitsevansa.

Kaupungin rooli asian järjestämisessä ja hoitamisessa on merkittävä”.

Valtuustoaloite on liitteenä.

Päätös

Kaupunginvaltuusto päätti lähettää valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus 27.03.2023 § 94

Hallintosäännön 121 §:n mukaan valtuustoaloitetta ei oteta heti käsiteltäväksi, vaan se lähetetään kaupunginhallitukseen valmisteltavaksi. Kaupunginhallituksen tulee ottaa aloite käsittelyyn viivytyksettä.

Koska vanhusneuvostolta on tullut 25.1.2023 § 5 lähes saman sisältöinen aloite, on se syytä käsitellä samassa yhteydessä. Vanhusneuvoston pöytäkirja § 5 liitteenä.

Valmistelu ja lisätiedot:
hallintojohtaja Anitta Hietaniemi
anitta.hietaniemi(at)taidekaupunki.fi, puh. 044 097 9202

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Anne Heusala

Päätösesitys Kaupunginhallitus päättää ohjata valtuustoaloitteen hyvinvointikoordinaattorin valmisteltavaksi.

Päätös Hyväksyttiin esityksen mukaisesti.

Kaupunginhallitus 21.08.2023 § 207
1259/05.01.00/2023

Valtuustoaloite 27.3.2023 ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan järjestämisestä.

Taustaa:

Valtuustoaloitteessa ja vanhusneuvoston aloitteessa on esitetty, että kaupunki selvittää ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan uudelleen käynnistämisen niin, että palvelu on kaikkien niiden tavoitettavissa, jotka kokevat tarvitsevansa sitä. Valtuusto kokee, että kaupungin rooli on asian järjestämisessä ja hoitamisessa merkittävä.

Ikääntyneiden kuntouttavan päivätoiminnan järjestäminen perustuu sosiaalihuotolakiin 1310/2014 ja lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä ikäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012 (erityislaki). Ikääntyneen kuntouttavan päivätoiminnan palvelutarve arvioidaan kunkin asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan ja perustuu asiakkaan palvelusuunnitelmassa määriteltyyn palveluun ja sen kriteeristöön. Lakiin perustuva velvoite tuottaa ikääntyneiden kuntouttavaa päivätoimintaa on hyvinvointialueen vastuulla.

Kuntouttava päivätoiminta ei ole siis lakisääteistä toimintaa kunnalle 1.1.2023 jälkeen. Mänttä-Vilppulan kaupungin huolehtiessa sote-palveluista ennen vuotta 2023 oli muotoutunut käytäntö, jossa ikäihmisten kuntouttavaa päivätoimintaa on tarjottu kaikille halukkaille eikä yksilöllisen toimintakyvyn arviota aina ole tehty. Vuonna 2022 kaupungin ja Mäntänvuoren Terveys Oy:n ikääntyneiden kuntouttavassa päivätoiminnassa on ollut

- n. 125–135 iältään yli 65 vuotiasta asiakasta
- 4 kokopäiväistä työntekijää
- Mäntässä 9 kpl ryhmiä (ma-pe) ja Vilppulassa 8 kpl ryhmiä (ma-to)
- vuonna 2022 Mäntänvuoren Terveys Oy:n laskutus tämän palvelun osalta on kuulunut kokonaislaskutukseen, joten kustannusta ei saada eriteltyä kirjanpidosta, mutta palvelun vaatiman henkilöstön, palvelun laajuuden ja sen sisällön perusteella palvelun kustannus kaupungille on ollut 250-300.000 euroa.

Ikääntynyt on saanut palvelun oman harkintansa mukaan.

Hyvinvointialueen aloitettua toimintansa 1.1.2023 ja palvelun tarjonnan nyt perustuessa lainsäädäntöön, muutos asiakaskriteereissä on tullut yllätyksenä osalle asiakkaista.

Kaikki sosiaali- ja terveydenhoidon palvelut siirtyivät Hyvinvointialueiden järjestettäväksi 1.1.2023. Yksi siirtyneistä palveluista on ikääntyneiden kuntouttava päivätoiminta, jonka osallistuminen edellyttää nyt lainsäädännön edellytysten täyttymistä. Koska sote-palvelut siirtyivät hyvinvointialueelle, kaupungin vuoden 2023 budjettissa ei ole varauduttu sote-menoihin. Kunnan tehtäväksi jää muulla tavoin tukea hyvinvointialuetta saavuttamaan omat tavoitteensa sekä ennalta ehkäisevä työ.

Hyvinvointialueen lakisääteinen velvollisuus tarjota ikääntyneille kuntouttavaa päivätoimintaa

Hyvinvointialue on esityslistan lähtöhetkeen mennessä tehnyt 43 palvelutarpeen arviota, jotka ovat johtaneet ikääntyneiden kuntouttavan päivätoiminnan palvelupäätökseen. Siitä, kuinka moni heistä palvelua käyttää, ei vielä voitu antaa arviota. Palvelutarpeen arviot ovat edelleen osittain kesken ja kyseessä onkin jatkuva prosessi.

Asiakkaat voivat hakea hyvinvointialueen järjestämään kuntouttavaan päivätoimintaan. Kriteereissä on mainittu

- sinulla on oma motivaatio osallistua päivätoimintaan
- kykenet toimimaan ryhmässä ja hyödyt ryhmätoiminnasta ja -kuntoutuksesta eikä sinulla ole yksilöllisen kuntoutuksen tarvetta
- sinulla on ohjauksen ja valvonnan tarvetta tai tarve saada apua päivittäisissä toiminnoissasi
- palveluun pääsy määräytyy RAI-arvion (toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvio) perusteella

Kuntouttava päivätoiminta on alkanut uudestaan syksyn 2023 aikana, kun Pirha on saanut asiakkaiden hakemukset käsiteltyä sekä asiakkaat arvioitua ja osoitettua Mäntänvuoren Terveys Oy:lle.

Kaupungin toimenpiteitä:

Hyvinvointikoordinaattori on saanut nähtäväkseen vanhusneuvoston 25.1.2023 kuntouttavan päivätoiminnan vaihtoehtoisen suunnitelman budjettiesityksineen. Sen olivat laatineet Marketta Pyysalo sekä Jari Ahvenjärvi. Budjetissa esitettiin 5 erilaista rahoitusmallia, jotka perustuivat asiakkailta kerättyihin asiakasmaksuihin sekä asiakkaiden käyntikertoihin. Asiakkaita suunnitelmassa on mainittu olevan 100 henkeä.

Suunnitelma sisältää myös riskejä eikä sitä oltu kartoitettu loppuun asti. Palkattuna suunnitelmassa oli 1 kokoaikainen työntekijä, joka vastaisi kaikkiaan 100 asiakkaasta. Mm. poissaolot, sairauslomat, vuosilomat, koulutuspoissaolot sekä näiden sijaistus oli mallissa jäänyt huomioimatta. Jokainen rahoitusmalli oli myös kytketty suoraan käyntimääriin (asiakasmaksuista saataviin tuloihin), joilla oli tarkoitus kattaa kuluja. Käyntimäärissä voi tapahtua aina muutoksia ja asiakasmaksun suuruus ohjaa myös palvelun käyttöä.

Myöskään tilojen käyttöä ei oltu kartoitettu suunnitelmassa. Tilojen yhteiskäyttösuunnitelma Mäntänvuoren terveyden kanssa ei oltu tehty. Jo pelkästään neljän vuoron saanti kyseisiltä kuntosaleilta on haasteellista Hyvinvointialueen tarjotessa samoissa tiloissa omien kriteeriensä mukaisia palveluita. Jos 100 asiakkaan käynnit olisi pitänyt saada sopimaan yhteiskäyttöön, olisi se edellyttänyt myös iltakäyttöä (tai ehkä jopa viikonloppukäyttöä) ja siitä olisi tullut taas lisähenkilöstökuluja.

Toiminnalla ei olisi ollut asiakastietojärjestelmää käytössä, joten asiakkaiden toivoma entisenlainen kuntoutuksen kirjaaminen sekä seuranta ja arviointi olisi jäänyt toiminnan ulkopuolellee. Asiakastietojen keruu sekä säilytys olisi ollut ongelmana. Yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa ei saatu koordinoitua.

Kuluihin ei oltu myöskään laskettu asiakkaiden vakuutuksia, mahdollisia teostomaksuja yms.

Kunnan tehtävä on ennaltaehkäisevä toiminta

Kunnan tulee yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tuottaa asukkailleen mahdollisuuksia pitää yllä omaa hyvinvointiaan ja terveyttään.

Mänttä-Vilppulan kaupunki käynnisti uuden hyvinvointikoordinaattorin kanssa maaliskuulla pikaisen ja laajan selvityksen mahdollisista muista toiminnoista, jotka tukevat asukkaiden hyvinvointia. Selvityksessä painopisteeksi otettiin ikääntyneet, mutta palvelut ovat osittain myös muiden käytettävissä.

Toimenpiteet, joita on aloitettu vuonna 2023 tai jotka ovat olleet jo vakiintuneena käytäntönä hytetyössä:

1. Sähköinen elintapatarjotin kaupungin sivuilla (Hyvinvointia elintavoilla: liikkuminen, kulttuuri, ruoka ja ravitsemus, terveys –osiot), tukee kuntalaisen tiedonsaantia omiin terveyttä edistäviin valintoihin. Elintapatarjotinta päivitetään koko ajan yhteistyössä Pirhan kanssa.

2. Liikuntapaikat: niiden ylläpitäminen, sisältää ulkoliikuntapaikat, sisäliikuntapaikat, ilmainen kuntosalikortti +65 –vuotiaille, uimahallin eläkeläisliput, vesijumppa uimahallilla sekä liikuntareseptien käyttö. Uimahallilla jatkuvat vesijummat maanantaisin 5 eri ryhmää. Uutena matalan kynnyksen vesijumppa. Syyskuun ajan on kokeiluna vielä torstaisin yksi vesijumpparyhmä. Uutena toimintamallina suunnitelmassa on etäjummat netin välityksellä kotiin tai kokoontuviin ryhmiin tarjottuina (Ryhti kuntoon, Helpot tasapainoharjoitukset ym)

3. Vuonna 2023 alkoivat avoimet puistojummat matalalla kynnyksellä liikuntapalveluiden aloittamana. Jatko tapahtui vapaaehtoisen vetäjän turvin. Yhteensä käyntikertoja kesäkuu-elokuu aikana oli 90. Liikuntapalvelut jatkavat kaikille avoimia liikuntahetkiä myös 22.8.23 tuolijumpalla sekä pihapeleillä, 29.8.23 keppijumpalla ja pihapeleillä.

4. Ikääntyneiden toimintakyvyn testauspäivä Vilppulassa 28.6.23 sekä Mäntässä suunniteltuna toteutettavaksi 24.8.2023.

5. Järjestöille ja toimijoille tarjotaan maksuttomat tilat Mänttä-Vilppulassa, joka edistää myös ikääntyneiden hyvinvointia. Sosiaaliset tapahtumat sekä järjestöjen erilaiset kerhot (sisältäen esimerkiksi muistikerho, liikunta/tanssi/jumppakerhot) ovat matalalla kynnyksellä helposti saatavilla asukkaille.

6. Järjestöjen, yhdistysten ja seurojen tarjoamien kerhojen ja tapahtumien markkinointi näkyvästi asukkaille, on esimerkiksi laadittu esite jakoon lähitorille, palveluohjaajille ja tapahtumiin.

7. Kaikilla kaupungin asukkailla on edelleen mahdollisuus ruokailla Justiinassa Sarapihassa ja Punatulkussa samaan hintaan kuin aiemminkin.

8. Uutena kokeiluna alkaa Lähiklubi –toiminta +68-vuotiaille yhteistyössä SASKY koulutus kuntayhtymän Mäntän seudun koulutuskeskuksen kanssa. Lähiklubissa on 50 asiakaspaikkaa ja se on maksutonta asiakkaalle. Toiminta sisältää yhdessäolon, osallistumisen, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen kuntoutuksen muodon sekä jonkin verran myös liikunnallista ohjelmaa. Kyseessä ei ole aiemman terveystalouden mukainen ikääntyneiden kuntouttava päivätoiminta vaan uudenlainen toimintamalli, joka ohjaa myös asiakkaan motivoitumiseen oman toimintakyvyn edistämiseen ja yksinäisyyden poistamiseen. Lähiklubi alkaa 4.9. ja kokeilu

päätyy toukokuussa 2024. Lähiklubissa osallistujat ruokailevat omakustannehintaan (5 €) oppilaitoksen ruokalassa monipuolisen, terveellisen ruuan. Toiminta edistää myös sukupolvien kohtaamista ja opiskelijoiden osallisuutta hyvinvointityöhön.

9. Kuntosalien käytöstä Sarapihassa ja Punatulkussa on neuvoteltu kevättalvesta alkaen hyvinvointialueen ja Mäntänvoren terveys Oy:n kanssa. Kesäkuussa on saatu alustava lupa rajoitetusti alkaa käyttämään kyseisiä kuntosaleja. Kuntosalien käyttö on kokeilu, jonka jatko arvioidaan tammikuussa 2024. Kuntosalit ovat Sarapihassa (alkaa 4.9.) ma klo 8-9.30 ja pe klo 14-14.30 ja Punatulkussa ke klo 9.30-11 ja to klo 14-15.30. Kuntosalien yhteiskäyttöön vaikuttavat se, että kyseessä ovat sotepalveluiden tilat (kulunseuranta) sekä Mäntävuoren terveyden lääkinnällisen kuntoutuksen ryhmät ja kuntouttava päivätoiminnan tarpeet. Kuntosalilla toimivat vapaaehtoiset vastuuhjaajat, jotka saavat perehdytyksen kuntosaleihin Mäntänvuoren terveys Oy:n fysioterapeutilta sekä jatko-ohjausta kaupungin liikuntapalveluista. Kuntosaliryhmä tavoittavat 40 asukasta seudulta. Yhteistyö asiakasvalinnoissa Mäntänvuoren palveluohjaajien kanssa on pyritty toteuttamaan niin, että olisi tavoitettu ne, jotka putosivat pois kuntouttavasta päivätoiminnasta eivätkä mahtuneet Lähiklubiin. Yhteistyö ei kaikin osin kuitenkaan toteutunut, joten kuntosaliryhmien paikat jaetaan nyt Lähiklubiin varasijalla oleville sekä liikuntareseptiasiakkaille.

10. Yhteistyö Liikunta- ja hyvinvointikeskus Liikkeen kanssa alkaa syyskuussa 2023. Liikkeen personaltrainer ohjaa kuntosalikurssin Kolhon kuntosalilla +65 –vuotiaille. Ryhmä kokoontuu kolme kertaa. Ryhmän koko on 15 osallistujaa ja osallistumismaksu on 25 € / kurssi. Ohjaus on ammattimaista. Tarkoituksena on ohjata ryhmä jatkamaan tutulla kuntosalilla yhdessä jatkossakin. Paikat jaetaan ilmoittautumisjärjestyksessä. Jatkokehittämisvaiheessa on Vilppulan Parkkivuoren kuntosalille / Liikkeen tiloihin suunniteltu kuntosaliryhmä.

11. Vanhusneuvosto järjestää ”Penkeillä tavataan”-tempauksen syksyllä 2023 Mänttään, Vilppulaan ja Kolhoon. Tavoitteena on saada mukaan vähintään 20 henkeä. Yhteinen kävely sekä jumppatuokio puistonpenkeillä edistävät liikunnallista osallisuutta. Vanhusneuvosto tekee kirjastoihin saataville penkkikartat tuolijumppaohjeineen.

12. Tammikuussa 2024 aloittaa ikääntyneiden kuntosaliryhmä Kolhon kuntosalilla Autere-opiston järjestämänä. Lukukausimaksu on Autereopiston hinnaston mukainen.

13. Hyvinvointikoordinaattori on jalkautunut matalalla kynnyksellä eri tapahtumiin: puistojumpat, kirjastot, yhdistysvierailut. Näin on saatu suoraan kontakti asukkaisiin ja ohjaus hyvinvointiin vaikuttavista valinnoista.

14. Ehkäisevän päihdetyön ryhmä järjestää 28.9.2023 ikääntyville avoimen luentotilaisuuden päihteistä ja aivoterveystyöstä. Tärkeä osa ikääntyneiden hyvinvointia on myös ehkäisevä päihdetyö, joka on näin saanut uuden toteuttamismuodon.

15. Muut toimijat: Mäntänvuoren terveyden alkuvuonna aloittamasta aikuisneuvolatoiminnasta saa terveydenhoitoalan ammattilaiselta yksilöllistä ohjausta terveyteen ja hyvinvointiin liittyen matalalla kynnyksellä. Kaupunki myös osallistuu Mäntävuoren terveyden järjestämään 75-vuotta täyttäneiden gaalaan elokuussa, jossa hyvinvointikoordinaattori jakaa tietoa mm. ehkäisevästä päihdetyöstä.

Tehtyjen laskelmien mukaan Kaupungin toteuttamasta ikääntyneiden kuntouttavasta päivätoiminnasta jäi hyvinvointialueudistuksen yhteydessä pois yli 100 asukasta. Yllä kerrotuin toimin kaupunki saavuttaa maalissyyskuu aikana arviolta vähintään 130 henkilöä. Vaikka ikääntyneet asukkaat ovat ehkä menettäneet jotain kaikille avoimen kuntouttavan päivätoiminnan myötä, niin he ovat saaneet myös uusia mahdollisuuksia tilalle.

Hyvinvointialueen aiheuttamien muutosten myötä vaaditaan uusia innovaatioita ja uudenlaista asennoitumista ennaltaehkäisevään työhön sekä asukkailla itseltään, kaupungilta, päättäjiltä ja muilta toimijoilta kuten seuroilta, järjestöiltä ja neljännen sektorin toimijoilta. Myös muu kuin sotepalveluiden tuottajan toiminta on merkityksellistä tai vaikuttavaa. Yhteistyö kaikkien toimijoiden kesken on tärkeää. Keskiössä on oltava asukas ja hänen hyvinvointinsa. Kaupunki jatkaa edelleen toimivien yhteistyösuhteiden luomista ja erilaisten ennalta ehkäisevien toimien sekä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman luomista. Uusia toimintamalleja synnytetään ja kokeillaan erilaisia tapoja asukkaiden hyvinvoinnin lisäämiseen yhdessä asukkaisen kanssa. Esim. kaupungin yleisavustusten myönnössä huomioidaan yhdistyksen osallistuminen hytetyöhön.

Hytetyössä on huomioitava myös kaupungin taloustilanne ja talouden tasapainotustyö. Vuoden 2023 talousarvion laadinnassa ei oltu varauduttu mahdollisiin kaupungille jäljelle jääviin soite-kustannuksiin. Myös toiminnan yhtenäistäminen ja hytetyön tunnistaminen kaupungin omassa organisaatiossa on tärkeää, koska nyt hytetyö on kaikkien kaupungin yksiköiden perustehtävä.

Valmistelu ja lisätiedot:

hyvinvointikoordinaattori Kaisa Lipsonen

kaisa.lipsonen@taidekaupunki.fi, p. 044 087 4569 ja

hallintojohtaja Anitta Hietaniemi

anitta.hietaniemi@taidekaupunki.fi, p. 044 097 9202

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Anne Heusala

Päätösesitys

Kaupunginhallitus päättää esittää valtuustolle, että se

1. merkitsee tiedoksi annetun selvityksen, ja
2. päättää katsoa valtuustoaloitteen loppuun käsitellyksi.

Päätös

Hyväksyttiin esityksen mukaisesti. Merkittiin, että pöytäkirja tarkastettiin kokouksessa.